

Editörden

Emre Erdoğan

İçinde bulunduğumuz çağ, krizlerin artık istisna değil, kural haline geldiği, birbiriyle kesişen ve birbirini besleyen sorunlar yumağıyla tanımlanıyor. Jeopolitik gerilimler, ekolojik sınırlar, toplumsal kırılğanlıklar ve teknolojik devrimlerin yarattığı belirsizlikler, yönetim pratiklerinden bireysel yaşantılara kadar her alanda yeni soruları ve zorlukları beraberinde getiriyor. Elinizdeki bu özel sayı, on bir titiz akademik çalışmayı bir araya getirerek bu karmaşık manzarayı anlamlandırma çabası güdüyor. Makaleler, Arktik’in buzullarından Türkiye’deki mevsimlik tarım alanlarına, Foucault’cu hapisane analizinden yapay zekâ sohbet botlarının müşteri psikolojisine etkisine kadar uzanan geniş bir yelpazede, günümüzün en kritik meselelerini yönetim, haklar ve teknoloji ekseninde yeniden düşünmeye davet ediyor.

Sayımızın ilk bölümü, kurumların jeopolitik şoklar, tarihsel miraslar ve sembolik siyaset karşısındaki dayanıklılığını ve dönüşümünü mercek altına alıyor. Sıla Turaç Baykara’nın “Rusya’nın Ukrayna’ya Saldırısı Sonrası Arktik Konseyi’nin Durumu” başlıklı çalışması, günümüzün yıpratıcı güvenlik krizlerinin ortasında dahi neoliberal kurumsalcılığın halen işlev taşıdığını gösteriyor. Turaç Baykara, askeri alandaki kopuşa rağmen çevre, bilim diplomasisi ve veri paylaşımı gibi “alçak siyaset” kanallarının, kurumun çok katmanlı yapısı sayesinde asgari düzeyde de olsa işlevselliğini koruduğunu savunarak, krizlere karşı kurumsal direncin gizli katmanlarını gözler önüne seriyor.

Bu uluslararası tartışma, Türkiye siyasetinin iki dönüm noktası üzerinden ulusal bağlama taşıyor. Reyhan Ünal’ın kaleme aldığı “Mağlubiyet, Mağduriyet ve Güç Gösterileri Arasında AKP’nin Ayasofya Kararı” başlıklı makale, Ayasofya’nın yeniden camiye çevrilmesinin sadece kültürel bir hamle olmadığını, aynı zamanda kriz dönemlerinde hegemonyayı yeniden kurma stratejisinin bir parçası olduğunu derinlemesine analiz ediyor. Yazarı, iktidarın, “mağlubiyet” ve “mağduriyet” hafızasını mobilize ederek nasıl sembolik bir güç mimarisi inşa ettiğini ortaya koyuyor. Benzer şekilde, Eray Göç’ün “Effects of the February 28, 1997 Postmodern Coup on Turkish Political Life” başlıklı çalışması, 28 Şubat sürecinin sivil-asker ilişkileri, parti sistemi ve haklar rejimi üzerindeki uzun erimli etkilerini tarihsel bir perspektifle değerlendiriyor. Göç, bu müdahalenin yalnızca kısa vadeli siyasi rekabeti şekillendirmekle kalmayıp, orta vadede siyasal mobilizasyon ve kurumsal dengeler üzerinde kalıcı izler bıraktığını vurguluyor. Bu üç çalışma, kurumların bir yandan görünmez işbirliği ağlarıyla nasıl ayakta

kalabildiğini, diğer yandan sembolik ve tarihsel müdahalelerle nasıl yeniden şekillendirilebildiğini karşılaştırmalı bir bakış açısıyla sunuyor.

İkinci tematik eksenimiz, toplumun en savunmasız aktörlerine odaklanarak yönetim pratiklerini haklar ve bakım etiği perspektifinden sorguluyor. Onur Özkan ve Gökberk Uray'ın kaleme aldığı "Yoldaş Türlerin Kent Hakkı" başlıklı çalışma, sokak hayvanlarına yönelik "güvenlik riski" söyleminin biyopolitik bir müdahaleye dönüştüğünü savunuyor. Yazarlar, bu cezalandırıcı politika ikliminin hem hayvan refahını hem de kentlilerin bir arada yaşama kültürünü zayıflattığını belirterek, çözüm olarak veri temelli, katılımcı ve etik bakım rejimlerini öneriyor.

Bu etik çerçeveye, insan odaklı iki önemli çalışmayla derinleşiyor. Tuğba Konaş Azaklı'nın "The Situation of Young Children (0–6) in Seasonal Agricultural Migration in Türkiye" başlıklı makalesi, mevsimlik tarım göçündeki 0-6 yaş arası çocukların barınma, sağlık ve eğitim gibi temel haklara erişimdeki yapısal sorunlarını gözler önüne seriyor. Konaş Azaklı, mobil eğitim üniteleri, gezici sağlık ekipleri ve asgari standart protokolleri gibi somut ve uygulanabilir politika önerileriyle, bu "görünmez" krize dikkat çekiyor. Hatice Yalçın ve Macit Burak Yılmaz'ın "Deprem Yeri Dinamikler Bağlamında Ebeveynlere ve Çocuklarla İletişim Arasındaki İlişki" üzerine yaptıkları araştırma ise afet anında mikro düzeydeki dinamiklere odaklanıyor. Yazarlar, ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu iletişimin niteliğinin, çocuğun kaygı düzeyini doğrudan etkilediğini ve aşırı korumacı tutumların korkuyu artırabildiğini gösteriyor. Bu bölümde yer alan makaleler, kırılgan yaşamların yönetiminin ancak hak temelli, kanıta dayalı ve etik bir çerçeveye insani sonuçlar üretebileceğini ortak bir dille ifade ediyor.

Sayımızın kuramsal omurgasını güçlendiren çalışmalar, iktidarın daha soyut ama bir o kadar da temel mekanizmalarını deşifre ediyor. Aytül Ayşe Cengiz, Arzu İnan Özlütaş ve Remziye Kolcu tarafından hazırlanan "Hapishanenin Doğuşu, Bedenin İşlevsel Üreyişi" başlıklı metin, Foucault'dan ilhamla, disiplinci iktidarın yalnızca baskılayıcı değil, aynı zamanda "üretken" bedenler yaratan kapasitesini açık cezaevlerindeki "mahpus-işçi" figürü üzerinden analiz ediyor. Bu çalışma, yönetim ve örgüt literatürünü eleştirel kriminolojiyle buluşturarak, ıslah söyleminin nasıl ekonomik bir rasyonaliteye eklemelendiğini ve bedenin mikro-mekanizmalarla nasıl yeniden "üretildiğini" gösteriyor.

Bu eleştirel bakış, Dinçer Çevik'in "Ontoloji ve Etik-Politik Çerçevede Arkeoloji Felsefesi Üzerine Bir Değerlendirme" makalesiyle bilgi üretiminin kendisine yöneliyor. Çevik, arkeolojiyi geçmişin envanterini çıkaran teknik bir alan olmaktan çıkarıp, ontolojik, etik ve politik sorumlulukları olan bir pratik olarak yeniden konumlandırıyor. Kültürel mirasın sunumu, yerel topluluklarla ilişkiler ve sömürgecilik sonrası duyarlılıklar üzerinden, arkeolojik bilginin güç ilişkilerinden bağımsız düşünülmeceğini savunarak, sorumlu ve diyalojik bir bilim pratiği çağrısı yapıyor.

Dördüncü eksenimiz, dijitalleşme ve yapay zekânın hayatımıza etkilerini iki farklı açıdan ele alıyor. Mert Aktaş'ın "The Mediating Role of Customer Satisfaction in the Effect of AI

Chatbots on Online Shopping Experience” başlıklı makalesi, e-ticarete yapay zekâ botlarının müşteri memnuniyeti ve yeniden satın alma niyeti üzerindeki rolünü inceliyor. Aktaş, müşteri memnuniyetinin, özellikle güven ve algılanan fayda üzerinden güçlü bir aracılık rolü oynadığını ortaya koyarak, teknoloji tasarımı insan psikolojisinin merkeziliğini vurguluyor.

Buna karşılık, Ali Kavak ve Kağan Erdem’in “Üniversite Öğrencilerinin Yapay Zekâ Okuryazarlığı Yetkinliklerinin Gelişiminde Proje Temelli Yaklaşım” başlıklı çalışması, teknolojiyi bir piyasa aracı olarak değil, bir pedagoji nesnesi olarak ele alıyor. Yazarlar, öğretmen adaylarının proje temelli bir eğitimle YZ konusundaki bilgi, beceri ve en önemlisi etik farkındalık düzeylerinin anlamlı biçimde arttığını gösteriyor. Bu makale, algoritmalarla çevrili bir dünyada eleştirel ve sorumlu dijital yurttaşlar yetiştirmenin önemini ve bunun somut yollarını sunuyor.

Son olarak, afetlere hazırlık konusuna geri dönen Göksel Öztürk, Başak Karayılıanoğlu ve Dilan Dilay Aygün’ün “Üniversite Öğrencilerinin Bireysel Afete Direnç Düzeyleri ve İlişili Faktörler” başlıklı çalışması, afet bilincinin somut davranışlara nasıl dönüştüğünü inceliyor. Tatbikat deneyimi ve akran temelli mikro-eğitimlerin, bireysel direnci artırmada düşük maliyetli ve yüksek getirili müdahaleler olduğunu ortaya koyuyor.

Bu sayıda bir araya gelen çalışmalar, farklı yöntem ve konulara odaklansalar da içinde bulunduğumuz döneme çok katmanlı bir bakış açısı sunuyorlar: Çok katmanlılık, ister Baykara’nın gösterdiği gibi uluslararası bir kurum, ister Özkan ve Uray’ın tartıştığı gibi bir kent, isterse Yalçın ve Yılmaz’ın incelediği gibi bir aile olsun, direncin ve kırılganlığın iç içe geçmiş bir şekilde anlaşılabilirliğini gösteriyor. Hak temelli ve etik yönetim, Konaş Azaklı’nın çocuk hakları vurgusundan; Cengiz, İnan Özlütaş ve Kolcu’nun mahpus emeği analizine ve Çevik’in arkeolojik miras etiği çağrısına kadar, politika ve tasarım kararlarının meşruiyetinin ve etkinliğinin temel koşulu olarak öne çıkıyor. Son olarak, teknolojiye eleştirel eşlik, Aktaş’ın piyasa odaklı analizinden Kavak ve Erdem’in pedagojik modeline uzanan bir yelpazede, dijital araçları yalnızca verimlilik aracı olarak değil, aynı zamanda etik ve pedagojik sorgulamanın nesnesi olarak görmenin demokratik bir zorunluluk olduğunu hatırlatıyor.

Tüm yazarlarımıza ve bu yazıların değerlendirilmesinde önemli rol oynayan hakemlerimize teşekkür borçluyuz. Keza derginin bugün erişilebilir olmasını sağlayan editöryel ekibimiz Tuğçe Erçetin Sabuncu ve Fırat Genç, İngilizce editörümüz Rana Tekcan, yayın koordinatörümüz Cem Tüzün ve görsel tasarımcımız Görkem Öztuncer’in katkılarını da mutlaka anmamız gerekiyor. Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi’nin Şubat ayında yayınlanacak sayısının dosya konusu da “İklim Değişikliğine Multidisipliner Yaklaşımlar: İklim Çalışmalarında Disiplinlerarası Diyalog Mümkün mü?” başlığını taşıyor. Ümit Şahin ve Eda Acara’nın editörlüğünü üstlendikleri bu sayının da krizler çağında daha adil, dirençli ve insani çözümler üretme yolundaki ortak çabamıza katkı sunmasını umuyoruz.

